

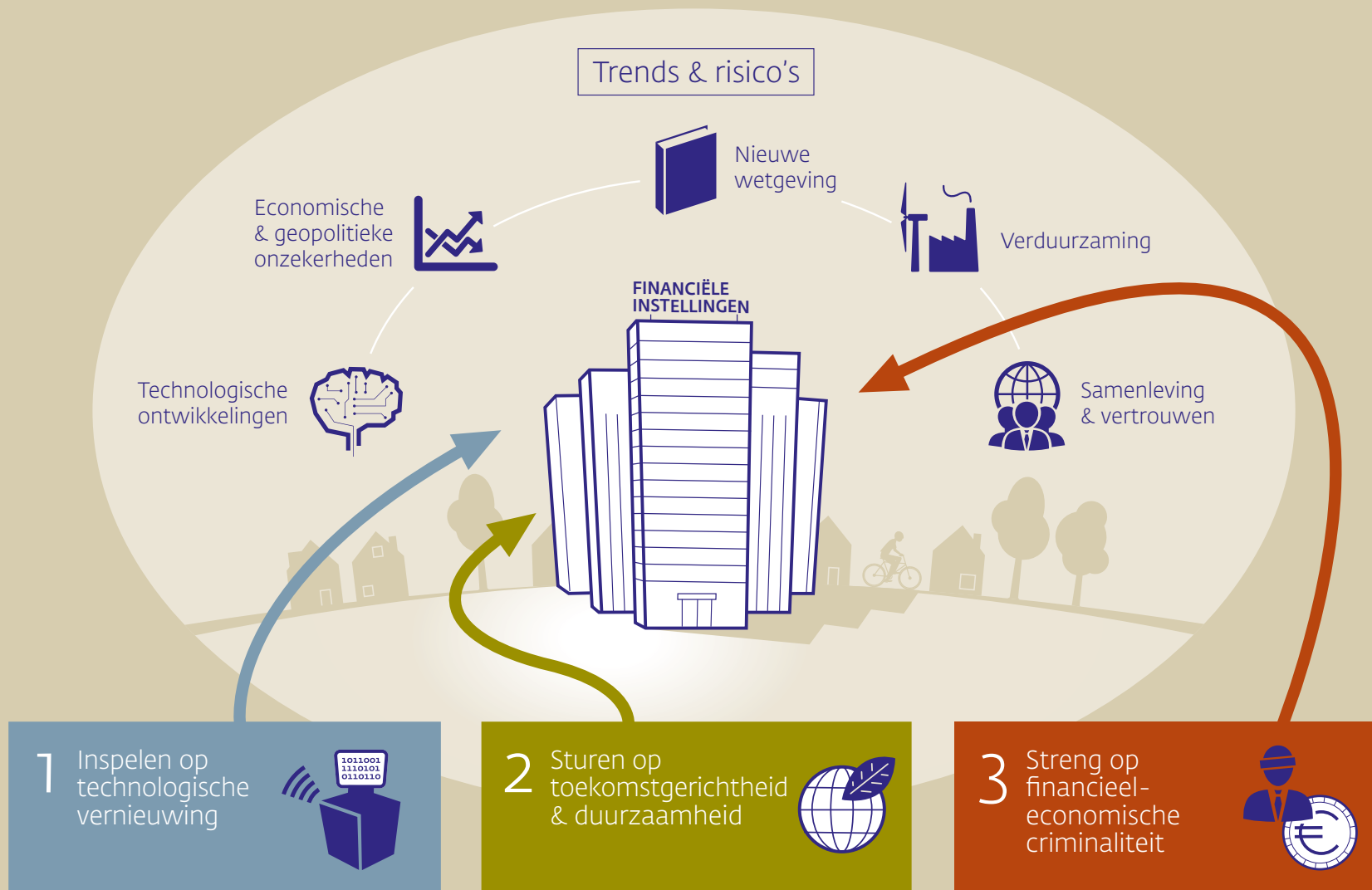
Visie op Toezicht 2018-2022

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

3 speerpunten Visie op Toezicht 2018-2022

Inhoudsopgave

Voorwoord

Inleiding

Box 1 Openheid en effectiviteit

1 DNB speelt in op technologische vernieuwing

1.1 Aanleiding

1.2 Kansen

1.3 Risico's

2 DNB stuurt op toekomstgerichtheid en duurzaamheid

2.1 Aanleiding

2.2 Toekomstgerichtheid

2.3 Duurzaamheid

Box 2 Contouren voor Europees toezicht

3 DNB is streng op financieel-economische criminaliteit

3.1 Aanleiding

3.2 Verantwoordelijkheid

3.3 Werkwijze

Box 3 Synergievoordelen benutten

Voorwoord

De Nederlandse financiële sector lijkt de financiële crisis definitief achter zich te hebben gelaten, maar staat niettemin voor diverse uitdagingen op technologisch, economisch en maatschappelijk terrein.

Deze uitdagingen raken financiële instellingen in de kern, en hebben daardoor ook direct gevolgen voor het toezicht op deze instellingen. Daarom presenteert DNB in deze nieuwe Visie op Toezicht 2018-2022 drie speerpunten:

- 1 DNB speelt in op technologische vernieuwing
- 2 DNB stuurt op toekomstgerichtheid en duurzaamheid
- 3 DNB is streng op financieel-economische criminaliteit

De toezichtorganisatie legt hier de komende jaren extra focus op, naast onze reguliere toezichtactiviteiten. De speerpunten zijn sectorbreed geformuleerd, omdat de onderliggende relevante maatschappelijke trends en economische uitdagingen niet gelden voor één deelsector, maar over de volle breedte spelen.

Een rode draad is continue verandering. Dat geldt voor de sector, maar ook voor de toezichthouder. DNB moet alert én wendbaar zijn om adequaat in te spelen op verandering. Goed toezicht is immers geen statisch gegeven, maar een voortdurend streven naar verbeteringen en inspelen op nieuwe uitdagingen. Deze visie bouwt daarmee voort op de strategische koers die is ingezet in voorgaande periodes.

Met deze nieuwe Visie op Toezicht informeren we de sector en andere betrokkenen over wat zij op hoofdlijnen van ons kunnen verwachten in de komende vier jaren. We vertalen de speerpunten elk jaar door naar concrete toezichtthema's en onderzoeken, en communiceren daarover in de Toezicht Vooruitblik.

Voor de totstandkoming van deze visie hebben we het afgelopen jaar met tal van partijen gesproken over de belangrijkste trends en risico's voor de financiële sector: van koepelorganisaties tot non-gouvernementele organisaties, academici en internationale collega-toezichthouders. DNB wil alle gesprekspartners bedanken voor hun inzichten en waardevolle bijdrage aan onze nieuwe Visie op Toezicht 2018-2022.

Jan Sijbrand

voorzitter toezicht en
lid van de directie van DNB

Frank Elderson

lid van de directie van DNB

‘Goed toezicht
is geen statisch
gegeven, maar een
continu streven
naar verbeteringen
en inspelen op
uitdagingen’

Jan Sijbrand

voorzitter toezicht en
lid van de directie van DNB

‘DNB moet alert
én wendbaar zijn
om adequaat
in te spelen op
verandering’

Frank Elderson

lid van de directie van DNB

Inleiding

De financiële sector heeft het afgelopen decennium een noodzakelijke transitie doorgemaakt naar grotere financiële weerbaarheid. De noodzaak kwam voort uit de oorzaken en de gevolgen van de grootste financiële crisis sinds de depressie in de jaren dertig van de vorige eeuw.

Banken hebben hun kapitaalbuffers versterkt en zijn minder complex geworden door de ontvlechting van verzekeringsonderdelen en de afname van internationale activiteiten. Tegelijkertijd is het bancaire toezicht van nationaal naar Europees niveau getild. Verzekeraars verminderen hun afhankelijkheid van de krimpende levensverzekeringsmarkt en werken aan kostenverlagingen. Zij zijn overgestapt naar een nieuw

risicogewogen toezichtkader (Solvency II). Pensioenfondsen hebben een professionaliseringsslag gemaakt en zijn transparanter richting deelnemers over de toezeggingen van hun pensioenuitkeringen.

Continue veranderingen

Deze transitie is echter niet af. Integendeel. Continue verandering lijkt de nieuwe werkelijkheid te zijn. Financiële instellingen opereren vandaag de dag in een zeer uitdagende omgeving. Zij worden geconfronteerd met nieuwe partijen die met behulp van technologische toepassingen de dienstverlening weten te verbeteren. Terwijl de sector zich in een steeds rapper tempo aanpast aan de mogelijkheden van technologische vernieuwingen, en zo de concurrentie met opkomende

tech-spelers probeert bij te houden, staan tegelijkertijd bedrijfsmodellen onder druk door de langdurig lage rente. Niet alleen is de Europese depositorente sinds 2014 negatief, ook de tienjaarskapitaalmarktrente schommelt al geruime tijd rond historisch lage niveaus, met gevolgen voor de winstgevendheid van banken, de soliditeit van verzekeraars en pensioenfondsen en de liquiditeitsgevoeligheid van beleggingsinstellingen.

Het speelveld van de financiële sector verandert niet alleen door technologische en economische ontwikkelingen. Zo heeft op geopolitiek vlak het aanstaande vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie impact, bijvoorbeeld vanwege onzekerheid over de toekomstige

handelsrelatie en over wederzijdse toegang tot de markt voor financiële dienstverlening. Tegelijkertijd zetten landen als Frankrijk en Duitsland in op een versterkt Europa, wat de trend naar Europese toezichtconvergentie een impuls kan geven. In de box ["Contouren voor Europees toezicht"](#) gaan we nader in op ons gewenste Europese toezichtperspectief voor de verschillende deelsectoren.

Wet- en regelgeving

Op het terrein van wetgeving staan nationale voorstellen en internationale richtlijnen op stapel die de grenzen van het speelveld voor de sector wijzigen. Zo schudt de betaaldienstenrichtlijn PSD2 de activiteiten op van zowel de bancaire sector als die van betaalinstellingen, verandert het wetsvoorstel voor herstel en resolutie

het toezichtkader voor verzekeraars en betekent de mogelijke invoering van een nieuw pensioencontract voor de pensioensector een potentieel ingrijpende verandering. Daarbij komt dat veranderend klantgedrag zijn weerslag heeft op instellingen. Consumenten “stemmen” meer “met de voeten” en zijn kritischer dan voorheen. Zij hebben een wens om inzicht te krijgen in waar hun gelden in worden geïnvesteerd, en of dat op een duurzame manier gebeurt. Uit DNB-onderzoek¹ blijkt bijvoorbeeld dat 68% van de Nederlandse huishoudens het belangrijk vindt dat instellingen met hun spaar- en pensioengelden investeren op een manier die bijdraagt aan een duurzame samenleving. De financiële

consument is bovendien mondiger en organiseert zich krachtig als producten of diensten zijn verkocht die niet passend zijn. Bovendien verwachten consumenten van financiële instellingen dat zij zich integer gedragen, en financieel-economische criminaliteit buiten de deur weten te houden.

Na de invoering van nieuwe wet- en regelgeving in reactie op de crisis, zien we in de sector een zekere regelmoetheid ontstaan, ook onder invloed van de opgaande conjunctuur. Hoewel het goed is om te kijken naar de effecten van de vele post-crisis-regels, en regels waar mogelijk te verbeteren, te vereenvoudigen of af te schaffen, vraagt de geschetste dynamiek

van de omgeving om waakzaamheid van financiële regelgevers en toezichthouders. Vooral in goede tijden is intensief en streng toezicht van het grootste belang om de opbouw van excessen tegen te gaan. De financiële crisis werd voorafgegaan door een lange periode van deregulering. Eén van de lessen van de vorige crisis is dan ook om vooruit te kijken. Het is de uitdaging om toekomstige crises te voorkomen in plaats van te genezen, zonder in dit opzicht als toezichthouder onrealistische verwachtingen te creëren.

Gevoeligheid voor nieuwe risico's

In het prudentieel toezicht draait de kern van ons werk om de solvabiliteit en liquiditeit van instellingen. Banken,

verzekeraars, pensioenfondsen en overige instellingen moeten voldoende kapitaal en direct opvraagbare financiële middelen hebben om abrupte schokken of tegenspoed op te vangen en hun verplichtingen na te komen. We toetsen niet alleen of de instellingen de gewenste hoeveelheid kapitaal en liquide activa aanhouden om mogelijke problemen het hoofd te bieden, maar we willen ook weten of ze de risico's die de financiële soliditeit beïnvloeden adequaat inschatten. De financiële crisis heeft geleerd dat risico's die niet goed worden beheerst op termijn de solvabiliteit of liquiditeit onder druk kunnen zetten. Dit heeft DNB na de crisis doen besluiten om het toezicht meer vooruitblikkend

¹ DNB Dutch household survey is in april 2017 gehouden onder een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking. Projecten gericht op het tegengaan van de gevolgen van klimaatrisico's en sociale ongelijkheid zijn als concrete voorbeelden genoemd van investeren in een duurzame samenleving.

te laten zijn. We onderzoeken daarom ook of financiële instellingen hun risicomanagementprocessen, organisatie en bestuur zodanig op orde hebben dat ze de huidige en toekomstige uitdagingen en bedreigingen voor hun activiteiten goed kunnen overzien.

Samenhang tussen drie speerpunten

In het licht van de geschetste veranderingen en uitdagingen van economische, technologische en maatschappelijke aard hebben we drie speerpunten geformuleerd waar we de komende jaren een impuls aan geven, naast en waar mogelijk binnen onze reguliere toezichtactiviteiten. Het betreft: 1) inspelen op technologische vernieuwing, 2) sturen op

toekomstgerichtheid en duurzaamheid en 3) streng op financieel-economische criminaliteit.

Deze speerpunten staan niet in isolement, maar hangen met elkaar samen. Zo speelt technologische vernieuwing een steeds grotere rol bij financieel-economische criminaliteit, zowel in de verschijningsvormen (internetcriminelen) als in detectie (transactiemonitoring). Samenhang is er ook tussen technologische vernieuwing en toekomstgerichtheid, omdat nieuwe techpartijen de bedrijfsmodellen van traditionele instellingen onder druk kunnen zetten en daarmee vragen om een oriëntatie op de langere termijn. Duurzaamheid krijgt extra nadruk als onderdeel van het bredere begrip toekomstgerichtheid,

omdat duurzaamheidsrisico's - zoals bijvoorbeeld klimaatrisico's - op termijn voor nieuwe prudentiële risico's kunnen zorgen bij banken, verzekeraars, pensioenfondsen of andere instellingen.

De drie speerpunten tezamen onderstrepen dat we als toezichthouder 'ahead of the curve' willen zijn, zodat we solide en integere financiële instellingen houden die hun beloftes en toezeggingen nakomen en bijdragen aan een stabiel financieel systeem en duurzame welvaart. In de komende hoofdstukken werken we uit hoe we deze speerpunten nader willen vormgeven.

Box 1 Openheid en effectiviteit als uitgangspunt voor het toezicht

Openheid is voor DNB een belangrijk onderdeel van goed toezicht. Deze lijn is bij eerdere visies al ingezet en groeit mee met de eisen van de tijd². Zo zal DNB de komende jaren in het toezichtproces richting instellingen nadrukkelijker toelichten hoe eisen, bijvoorbeeld ten aanzien van kapitaal of liquiditeit, tot stand komen³.

Verder maken we ieder jaar in de Toezicht Vooruitblik aan instellingen bekend wat we willen bereiken en in de ZBO-begroting met welke middelen we dat doen. Daarnaast gaan we hierover in gesprek met financiële instellingen. Deze dialoog – en ons periodieke stakeholdersonderzoek – leidt tot verbetering van het toezichtproces en vergroot de effectiviteit ervan. Zo vormen we

op korte termijn samen met de sector een werkgroep om beter inzicht te krijgen in de zogenoemde indirecte toezichtlasten. Verder geven we de samenleving en politiek inzicht in wat ons toezicht bereikt. Door helder te zijn over onze doelen, onze middelen en door verantwoording af te leggen over de resultaten, krijgt de maatschappij inzicht in ons functioneren.

² Het ministerie van Financiën signaleert dat DNB sinds 2010 meer inzicht geeft in de bevindingen en het resultaat van het toezicht, alsook in het toezicht zelf (nut en noodzaak, waarborgen, keuzes). Zie ook het 5-jaarlijkse verslag van de minister van financiën inzake de beoordeling van de doelmatigheid en doeltreffendheid van het functioneren van De Nederlandsche Bank als zelfstandig bestuursorgaan (2017). (Kamerstuk 20170331)

³ Zie ook Bestuurlijke reactie DNB op Algemene Rekenkamer-onderzoek "Toezicht op banken in Nederland", dd 5 september 2017. (zie website Algemene Rekenkamer)

DNB speelt in op technologische vernieuwing

1.1 Aanleiding

Technologische vernieuwing neemt een grote vlucht binnen de financiële sector. Innovatieve toepassingen groeien exponentieel, dankzij de grotere beschikbaarheid van data en nieuwe technologieën, zoals [machine learning](#) en [distributed ledger technology](#).

Terwijl de technologische mogelijkheden in hoog tempo toenemen, omarmen klanten innovatieve digitale diensten steeds sneller. Zo is het aantal mobiele betalingen in Nederland in de afgelopen vijf jaar vertienvoudigd, gebruikt de helft van de huishoudens [peer-to-peer platforms](#), vinden hypotheekgesprekken bij sommige banken al voor meer dan 50% via de webcam plaats, en raakt ook robo-advies of geautomatiseerde schadeclaimafhandeling meer geaccepteerd.

Versneld tempo

Digitale transformatie lijkt daarom eerder een noodzaak dan een keuze, en raakt de aard van instellingen.

Niet voor niets beschrijven banken en verzekeraars zich steeds vaker als “technologie- of IT-bedrijven”, waarbij data een onderscheidende hulpbron voor de organisatie zijn. Dit leidt ertoe dat de bedrijfsmodellen en organisatiestructuren in de financiële sector in een versneld tempo veranderen. Overigens geldt dit niet voor alle instellingen in gelijke mate.

Zo is de impact van technologische vernieuwing op pensioenfondsen vooralsnog beduidend minder ingrijpend. Dit kan echter veranderen bij een toenemende behoefte van pensioenspaarders aan meer eigen regie over de persoonlijke pensioenplanning.

Deze ontwikkelingen brengen naast kansen ook nieuwe (operationele) risico's en toezichtvragen met zich mee. Bijvoorbeeld de vraag hoe om te gaan met de uitbesteding van bedrijfskritische informatietechnologie via clouddiensten, met fragmentatie in de keten van financiële dienstverlening tot gevolg, of met de mogelijkheden om frequenter of zelfs real-time data te verkrijgen van onder toezicht staande instellingen.

Drie scenario's

In dit hoofdstuk lichten we toe hoe DNB omgaat met de impact van technologische vernieuwing op de financiële sector en de vertaling hiervan naar het toezicht. Verschillende toekomstscenario's over de toepassing van technologie en de gevolgen ervan zijn hierbij mogelijk⁴.

- 1) Bestaande partijen brengen de fintech-innovaties onder in hun eigen bedrijfsmodellen en operatie.
- 2) Nieuwe partijen nemen een zelfstandige positie in waardoor een ecosysteem ontstaat met een rol voor zowel bestaande als nieuwe spelers.
- 3) Technologiebedrijven als Apple, Amazon, Facebook en Google nemen de klantrelatie over en drukken bestaande partijen in een faciliterende, infrastructurele rol met een lager verdienpotentieel.

Het is niet aan DNB om een eindsituatie te voorspellen, we benadrukken juist het belang van verandervermogen, zowel voor onder toezicht staande instellingen als onszelf. We willen anticiperen op ontwikkelingen binnen en buiten de sector en daar de juiste toezichtacties aan koppelen.

⁴ Zie ook het DNB-rapport: “Technologische innovatie en de Nederlandse financiële sector”, januari 2016.

‘Het is heel goed dat DNB de kansen en risico’s van disruptie en innovatie herkent en in deze visie op toezicht benoemt.

Ik herken het dilemma dat DNB hier heeft: als toezichthouder heb je twee rollen. Je wilt nieuwe innovaties de kans geven om op te bloeien in de financiële wereld zodat een concurrerend speelveld ontstaat. Tegelijkertijd wil je als toezichthouder voorkomen dat er een ongelijk speelveld ontstaat met het aanmoedigen van innovaties, bijvoorbeeld doordat bigtechs opkomen die deels buiten je controlegebied opereren.’

Annet Aris

docent digitale strategie aan de business school Insead
en commissaris bij diverse bedrijven

1.2 Kansen

We willen de kansen die technologische vernieuwing biedt de ruimte geven, zodat een diverse en competitieve financiële sector geborgd blijft en er verbeterde dienstverlening ontstaat. We zoeken daarbij de balans tussen het faciliteren van deze technologische vernieuwing voor bestaande en nieuwe instellingen, en tegelijkertijd het mitigeren van hieruit voortvloeiende risico's. We hebben hiertoe in samenwerking met de AFM een 'InnovationHub' opgezet om vragen over toezicht te beantwoorden. Ook bieden we 'Maatwerk voor innovatie' wanneer bestaande financiële wet- en regelgeving onnodig knellend blijkt. Bij nieuwe technologische ontwikkelingen houden we vooral het doel van wet- en regelgeving voor ogen om zo innovatie de ruimte te kunnen geven zonder de

risico's te vergroten. De capaciteit van de 'InnovationHub' en 'Maatwerk voor innovatie' groeit de komende jaren mee met de marktontwikkelingen. DNB heeft de ambitie om met deze aanpak en met de beleidsontwikkeling op dit terrein te behoren tot de internationale voorlopers op het gebied van toezicht en fintech.

Datagedreven toezicht

DNB gaat voor haar eigen toezichtwerk de grotere beschikbaarheid van steeds meer en verfijndere data en nieuwe technologieën beter benutten. Toezichthouders zullen in toenemende mate datagedreven werken. Niet alleen beogen we daarmee om sneller en beter risico's te detecteren met behulp van data-analyses, ook willen we met nieuwe tools en technologieën meer

voorselecties doen en beter prioriteiten stellen in het toezichtwerk. Dit maakt een verdere versterking van ons risicogebaseerde toezicht mogelijk, waarbij de toezichtcapaciteit wordt ingezet daar waar risico's het grootst zijn.

Experimenteren om te leren

Ook gaan we de toepassingsmogelijkheden van nieuwe technieken en databronnen onderzoeken. Zo zijn we in een experimenteeromgeving begonnen met het toetsen van de mogelijkheden van natural language processing voor de analyse van rapportages en jaarverslagen van pensioenfondsen. Een ander experiment richt zich op het detecteren van netwerken door het gebruik van algoritmes in grote databestanden

van geldtransferkantoren. Dergelijke experimenten willen we uitbouwen en gestructureerd vormgeven. We nodigen hierbij ook nadrukkelijk derde partijen uit om met ons mee te denken over dergelijke inzet van technologie voor het toezichtproces. Bij een geslaagd experiment maken we de toepassing onderdeel van onze toezichtmethodologie en schalen we het gebruik op.

Datakwaliteit verhogen

Datagedreven toezicht vereist ook dat we krachtiger sturen op de kwaliteit van data die instellingen aanleveren. De ontwikkelingen van de zogenoemde regulatory technology kan instellingen helpen de rapportages efficiënter in te richten. DNB gaat bij deze regtech-toepassingen wel monitoren of

instellingen hun verantwoordelijkheid nemen en houden ten aanzien van rapportageverplichtingen. Terwijl we scherp toezien op de datakwaliteit van instellingen, zullen we onze eigen toezichtprocessen en communicatie met instellingen verdergaand digitaliseren. Steeds meer communicatie met de sector verloopt de komende jaren via digitale kanalen, zoals het Digitale Loket Toezicht (DLT) voor vergunning- en toetsingsaanvragen en het Digitaal Loket Rapportage (DLR) voor rapportages. Ook nemen de mogelijkheden toe om de frequentie waarin data worden verstrekt te verhogen. In samenwerking met de sector doen we nader onderzoek naar bijvoorbeeld *real-time* toezicht. DNB wil zich een visie vormen over de wenselijkheid en juridische consequenties hiervan.

Kennisvergroting

Inspelen op technologische vernieuwing vergt een investering in mensen en middelen. Om nieuwe risico's te kunnen beoordelen, is specifieke kennis nodig op het gebied van technologie, cyberrisico's en *data science*. DNB investeert in permanente educatie van haar medewerkers door opleidingen te ontwikkelen, en maakt vooral ook gebruik van kennis uit de markt. We stellen kennisdeling en samenwerking voorop om maximale toegevoegde waarde uit de technologische vernieuwing binnen het toezicht te halen. Daarnaast zullen we investeren in een ICT-infrastructuur vanwege de toegenomen verwerking, ontsluiting en het gebruik van gestructureerde en ongestructureerde data.

‘De snelle technologische ontwikkelingen staan hoog op de toezichtagenda.’

De verregaande digitalisering van financiële diensten zorgt voor nieuwe toetreders en nieuwe verdienmodellen in een steeds internationaler speelveld. AFM, DNB en andere Europese toezichthouders werken op dit terrein steeds intensiever met elkaar samen.’

Merel van Vroonhoven

voorzitter Autoriteit Financiële Markten

1.3 Risico's

Als toezichthouder moeten we voorbereid zijn op diverse scenario's voor het toekomstige financiële landschap en willen we tijdig acteren op eventuele disrupties. Hoe de toekomst er ook uit gaat zien, in alle scenario's blijft DNB sturen op stabiele financiële dienstverlening en financiële soliditeit. Dat betekent niet alleen dat instellingen over voldoende financiële middelen moeten beschikken om toezeggingen aan spaarders, verzekerden en pensioendeelnemers te kunnen waarmaken, maar ook dat hun operationele processen voldoende robuust zijn. De verwachting is dat operationele stabiliteit van instellingen en hun dienstverleners meer toezichtaandacht gaat vragen

onder invloed van technologische ontwikkelingen. Technologische vernieuwing leidt namelijk in de eerste plaats tot veranderingen in de operationele bedrijfsprocessen. We willen daarom meer inzicht in de beheersingsmaatregelen van de instellingen met betrekking tot hun bedrijfscontinuïteit, en scherper zicht op de machts- en concentratieverschuivingen in de betaal- en dienstverleningsketens⁵.

Nieuwe toezichtvragen

We hebben oog voor het feit dat het toenemende en geautomatiseerde datagebruik in potentie ook kwetsbaarheden met zich meebrengt. Bijvoorbeeld bij robo-finance, robo-

advies en robo-audit komen nieuwe toezichtvragen op over het gebruik van algoritmes en persoonsinformatie. We onderzoeken het gebruik van data en (zelflerende) algoritmes binnen instellingen, de kwaliteit van de gebruikte data en hoe de besturing en het toezicht hierop (de data governance) binnen instellingen is ingericht, inclusief de mate waarin vereiste gespecialiseerde expertise beschikbaar is. Dit is van belang voor een beheerste bedrijfsvoering en de zorgplicht van instellingen. We verwachten op het terrein van geautomatiseerd datagebruik meer samen te gaan werken met de Autoriteit Persoonsgegevens en de Autoriteit Financiële Markten.

Normen voor uitbesteding

DNB heeft in het bijzonder aandacht voor de risico's die gepaard gaan met IT-uitbestedingen, zoals *cloud computing*. Onze toezichthouders moeten voldoende inzicht hebben in de werking van beheersingsmaatregelen van financiële instellingen met betrekking tot deze risico's. We willen in de komende jaren uniforme criteria gebruiken voor de beoordeling van (IT) uitbesteding en cloud toepassingen, waarbij we het uitgangspunt blijven hanteren dat instellingen de gehele keten van uitbestedingsrelaties actief beheersen.

Door de toegenomen digitalisering, de onderlinge afhankelijkheid tussen

⁵ Hier benutten we in ons toezicht de synergievoordelen met het zogenoemde "oversight" op betalings- en effectenverkeer. DNB stelt in dit verband eisen aan instellingen, systemen en producten die relevant zijn voor het betalingsverkeer in Nederland.

systemen en de steeds geavanceerdere (cyber)aanvallen daarop, neemt de kwetsbaarheid van instellingen en het financieel stelsel voor internetcriminaliteit toe. DNB heeft structureel aandacht voor en inzicht in de beheersing van informatiebeveiliging in de sector, waartoe we onder meer de volwassenheid onderzoeken van de inrichting van cyberbeveiliging. Dit doen we met specifieke cyberonderzoeken, bijvoorbeeld gericht op de effectiviteit van de beveiligingscentra van instellingen. Een andere methode is om aanvallen te simuleren via red-team testing (een integrale gesimuleerde cyberaanval). De uitkomsten gebruiken we om onze kennis te vergroten en systemen weerbaarder te maken.

DNB stuurt op toekomstgerichtheid en duurzaamheid

2.1 Aanleiding

DNB verwacht van banken, verzekeraars, pensioenfondsen en andere onder toezicht staande instellingen dat ze op een gecontroleerde manier kunnen omgaan met veranderende omstandigheden, zodat ze financieel gezond blijven en hun beloftes aan klanten of deelnemers nakomen.

Daarom draait het prudentieel toezicht voor een belangrijk deel om de solvabiliteit en de liquiditeit van instellingen. Financiële instellingen moeten voldoende kapitaal aanhouden om schokken op te vangen en tegelijkertijd voldoende liquide middelen in huis hebben om aan de kortetermijnverplichtingen te voldoen⁶.

We verwachten dat instellingen bij de risico-inschatting voor hun kapitaal- en liquiditeitsbuffers anticiperen op veranderingen die hun bedrijfsvoering raken. Omdat de financiële sector de komende jaren opereert in een sterk veranderende omgeving, is toekomstgerichtheid cruciaal. De omgeving verandert niet alleen door technologische vernieuwingen (hoofdstuk 2), ook zijn er wijzigingen op het terrein van (toezicht)regelgeving en economische onzekerheden, waaronder het renteklimaat.

Lage rente

Zo heeft de huidige lage rente grote impact op alle deelsectoren. De Nederlandse 10-jaars kapitaal-

marktrente ligt al vier jaar onder de 1%. Voor financiële instellingen is het onzeker hoe lang de rente laag blijft, maar zowel een abrupte stijging als een aanhoudend lage kapitaalmarktrente raakt hun financiële posities. Bij banken is de winstgevendheid hier kwetsbaar voor, bij pensioenfondsen en verzekeraars heeft de rente directe impact op dekkingsgraden en solvabiliteitsratio's.

Nieuwe wetgeving

Behalve de rente vragen nieuwe wet- en regelgeving eveneens om aanpassingsvermogen van de sector. Voor de pensioensector zou de komst van een nieuw pensioencontract, met meer ruimte voor individuele

spaarpotten, een grote impact hebben. Zo'n contract is aangekondigd in het regeerakkoord van het kabinet Rutte-3. Voorbeelden van andere ingrijpende wijzigingen in regelgeving zijn de aanpassing van de risicoweging voor kredietrisico's binnen het Bazel 3-raamwerk (ook wel Bazel 3.5 genoemd), de Europese betaaldienstenrichtlijn (PSD2), de nieuwe boekhoudkundige regels van IFRS9 en de nieuwe Europese privacywetgeving zoals vastgelegd in de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

Accent op duurzaamheid

We stimuleren dat instellingen zich tijdig aanpassen aan dergelijke nieuwe

⁶ De hoogte van de eisen en regels hiervoor zijn vastgesteld in de verschillende toezichtkaders. De belangrijkste toezichtkaders zijn de Europese kapitaalverordening en –richtlijn CRR en CRD IV voor banken en belegginstellingen, Solvency II-regelgeving voor verzekeraars en het Financieel Toetsingskader voor pensioenfondsen.

uitdagingen. We sturen daarom op toekomstgerichtheid en, in het bijzonder, duurzaamheid. Met dit accent op toekomstgerichtheid en duurzaamheid borduren we voort op de lijn van meer vooruitblikkend toezicht, die DNB na de crisis heeft ingezet. De verscherpte aandacht voor gedrag en cultuur en de houdbaarheid van verdienmodellen zijn een concreet resultaat van de eerdere inzet en inmiddels geworden tot vast onderdeel van de toezichtaanpak.

Langere tijdshorizon

Bij de invulling van dit speerpunt kiezen we voor een aanpak waarbij we nadrukkelijk verder kijken dan de korte termijn vooruitzichten. Zo sturen we op de toekomstgerichtheid van instellingen op de middellange termijn, een zogeheten 'through the cycle'-horizon. We zullen ook meer aandacht gaan besteden aan duurzaamheid. Dit omvat de impact van klimaatrisico's en –beleid en het effect van andere relevante duurzaamheidsrisico's op de financiële sector. Deze risico's strekken zich uit over een langere tijdshorizon maar kunnen op de middellange termijn al impact hebben en vragen daarmee nu al om specifieke aandacht.

In de volgende paragrafen lichten we toe welke activiteiten DNB op deze gebieden gaat ontplooiën.

‘We moeten ons als sector verdiepen in de klantwensen van morgen en overmorgen en in staat zijn om tijdig te vernieuwen.

Daarbij moeten we ervoor zorgen dat veiligheid en privacy zijn gewaarborgd. Dus: kansen grijpen, waarden borgen. Het is belangrijk dat de toezichthouder hier oog voor heeft.’

Chris Buijink

voorzitter Nederlandse Vereniging van Banken

2.2 Toekomstgerichtheid

We streven ernaar dat de financiële sector flexibel en wendbaar is in denken en handelen. Instellingen moeten blijf geven van een heldere, toekomstgerichte strategie. Daarbij is het van belang dat de sector is voorbereid op meerdere scenario's, aangezien de onvoorspelbaarheid in het financiële systeem en zijn omgeving is toegenomen. Om dit te bereiken zal DNB actie ondernemen op een vijftal gebieden.

Kapitaal- en liquiditeitsbuffers

Ten eerste moet de basis op orde zijn. De prudentiële kern daarvoor bestaat uit de solvabiliteit en liquiditeit van banken, verzekeraars, pensioenfondsen en overige instellingen. In het toezicht controleren we of de instellingen zelf de risico's – financieel en niet-financieel – op een juiste manier inschatten en vervolgens voldoende kapitaal en liquiditeit aanhouden voor deze risico's. We toetsen of het beschikbare kapitaal van de juiste kwaliteit is, en ook daadwerkelijk als buffer kan dienen waarop kan worden ingeteerd en of de gemeten liquiditeit ook echt opvraagbaar is. Tegelijkertijd toetsen we of het proces van risico-inschatting adequaat is ingericht, en zich op een juiste manier vertaalt in kapitaal- en liquiditeitsbuffers.

Ten tweede zullen we door middel van (onsite)onderzoeken en scenario-analyses de weerbaarheid van bedrijfsmodellen systematisch scannen. Toezichthouders moeten overtuigd zijn dat de onder toezicht staande instelling goed is voorbereid op de te verwachten ontwikkelingen en tijdig en pro-actief in kan spelen op onverwachte ontwikkelingen. Dit speelt bijvoorbeeld bij de implementatie van nieuwe wet- en regelgeving, zoals de boekhoudregels van IFRS9. DNB toetst of de instelling de gevolgen ervan overziet op strategisch niveau en daarop kan sturen op organisatorisch niveau.

Voldoende verandervermogen

Een derde aandachtsgebied is verandervermogen. Financiële instellingen hebben naast een heldere strategie ook voldoende verandervermogen nodig om in te spelen op de ontwikkelingen die op hen afkomen. DNB let erop dat instellingen aantoonbaar maken dat zij strategische besluiten ook daadwerkelijk kunnen implementeren. Dit geldt in het bijzonder voor instellingen die op de drempel van belangrijke veranderingen staan, zoals reorganisaties, het lanceren van nieuwe producten, het aanboren van andere markten, of het uitbesteden van processen. We zullen beoordelen of instellingen zulke veranderingen tijdig en succesvol kunnen doorvoeren.

Ten vierde willen we instellingen beter voorbereiden op crisissituaties met als meest vergaande uitkomst resolutie als herstel niet meer mogelijk is. DNB zal de komende jaren verder werken aan instrumenten waarmee falende instellingen tijdig kunnen worden afgewikkeld. In de bancaire sector hebben we als onderdeel van het Europese *Single Resolution Mechanism* al belangrijke stappen gezet. In de verzekeringssector is de resolutiefunctie nog minder ontwikkeld en hier zal een extra inspanning nodig zijn, waarbij beoogde wet- en regelgeving op dit gebied een belangrijk kader vormt.

Reikwijdte van toezicht

Ten slotte vragen bovenstaande acties dat we ook voldoende aandacht hebben voor het verandervermogen van onze eigen organisatie. Als onderdeel hiervan dienen ook vragen rondom de reikwijdte en focus van het toezicht verder beantwoord te worden. Het financiële landschap versnipperd, onder andere door de groei van fintech en toenemende uitbesteding van belangrijke ICT-functies en applicaties aan niet-financiële partijen. Dit noopt ons tot nadenken over de wenselijkheid van toezicht op nieuwe spelers die mogelijk relevant zijn voor

de financiële stabiliteit, bijvoorbeeld door middel van toezicht op specifieke activiteiten in plaats van alleen toezicht op instellingen. Deze en gerelateerde vraagstukken zullen we de komende jaren oppakken en bespreken met onze stakeholders.

Proportioneel toezicht

Ook is door de veelheid aan post-crisis regels de wens ontstaan om het toezicht proportioneler in te richten. Proportionaliteit betekent niet minder strenge regels, maar een meer op de maat en risico's van de instelling toegesneden aanpak. De risico's van

kleinere instellingen zijn niet zozeer minder dan van grote instellingen, maar vooral anders van aard. Risico's bij kleine instellingen spitsen zich vaak toe op specifieke activiteiten, terwijl een kleine partij vervolgens weinig mogelijkheden heeft om het risicoprofiel te verlagen door andere activiteiten te ondernemen.

2.3 Duurzaamheid

Door duurzaamheid te integreren in het toezicht draagt DNB ook bij aan de toekomstgerichtheid van de financiële sector. De in 2015 gelanceerde *Sustainable Development Goals* (SDG's) van de Verenigde Naties bieden een richtinggevend denkkader voor duurzame ontwikkeling. De SDG's definiëren duurzaamheid aan de hand van ambities voor 2030 binnen 17 verschillende aandachtsgebieden, zoals klimaat, duurzame steden, infrastructuur en energievoorziening.

CO₂-neutralere economie

Meerdere SDG's raken aan activiteiten van één of meer financiële deelsectoren. Voor schadeverzekeraars is het

bijvoorbeeld aannemelijk dat zij te maken krijgen met stijgende schadelasten door veranderend weer. Ook de in gang gezette overgang naar een CO₂-neutralere economie kan de financiële sector raken. Klimaatbeleid en ontwikkelingen in CO₂-neutrale technologieën kunnen leiden tot afwaarderingen van leningen aan, en beleggingen in bedrijven met een CO₂-intensief productieproces. Financiële instellingen moeten meer aandacht hebben voor deze risico's⁷. Door bijvoorbeeld aanscherpingen in duurzaamheidseisen (zoals energielabels) kunnen concrete uitdagingen ontstaan op de Nederlandse kantorenmarkt met

gevolgen voor de verstrekkers van financiering.

Begrijpen van risico's

DNB wil bijdragen aan een verankering van duurzaamheid binnen het toezicht in Nederland, en op internationaal vlak. Internationaal groeit de aandacht voor duurzaamheid, onder meer zichtbaar in de zogenoemde *EU High Level Expert Group* die zich richt op duurzame financiering, en waar DNB actief in participeert⁸. Op nationaal niveau faciliteert DNB via het Platform voor Duurzame Financiering al langere tijd kennisontwikkeling en kennisdeling over verduurzaming van de sector. In het toezicht streven we ernaar dat de

financiële sector de aan duurzaamheid gerelateerde risico's begrijpt en waar nodig mitigeert. Meer concreet omvat dit vier actiegebieden.

Ten eerste zullen we analyseren hoe groot potentiële duurzaamheidsrisico's zijn en hoe die zich vertalen in prudentiële risico's. Behalve de eerder genoemde duurzame ontwikkelingsdoelen (SDGs) betreft dat ook de overgang naar een circulaire economie. Over die analyses rapporteren we, en we zullen aangeven waar een kritische grens wordt bereikt. Daarvoor maken we gebruik van impactanalyses en stresstesten. We zullen hierbij risicogebaseerd te werk gaan.

⁷ Zie ook het DNB-rapport "Nederlandse financiële sector veilig achter de dijken?", oktober 2017.

⁸ De Europese Commissie bepleit in het voorstel ten aanzien van de Europese toezichtautoriteiten (april 2017) meer aandacht voor duurzaamheid in het financieel toezicht. Onder de Europese toezichtautoriteiten (ESA's) vallen de Europese bankenautoriteit (EBA), de Europese autoriteit voor verzekeringstoezicht (EIOPA) en de Europese autoriteit voor effecten en markten (ESMA).

Ten tweede willen we 'thought leader' zijn in het adresseren van duurzaamheidsvraagstukken in relatie tot het financiële toezicht richting collega-toezichthouders en in internationale gremia. We zullen duurzaamheid daarom verder inbedden in onze (internationale) beleidsvorming en aankaarten waar nodig. Bij nieuw beleid zullen we rekening houden met de impact op de genoemde *Sustainable Development Goals*.

Ten derde brengen we in kaart of er barrières zijn die duurzaam beleid door financiële instellingen in de weg staan, in navolging van ons onderzoek in dit kader voor pensioenfondsen. Indien dat het geval is zullen we onderzoeken

of deze barrières kunnen worden weggenomen. Het is goed om hierbij op te merken dat prudentiële wet- en regelgeving in principe niet tot doel heeft om duurzame financiering te bevorderen. Prudentiële regels staan primair ten dienste van financiële soliditeit van financiële instellingen.

Ten slotte zullen we onderzoeken hoe duurzaamheidsrisico's systematischer in het toezichtproces opgenomen kunnen worden. Als onderdeel hiervan zullen we in de opleiding van toezichthouders zulke risico's explicieter gaan meenemen.

‘Financiële instellingen beginnen meer aandacht te besteden aan duurzaamheidsaspecten zodra die gemonitord en gerapporteerd moeten worden.

Dan gaan instellingen het meten, begrijpen en modelleren. Duurzaamheidsaspecten hebben op die manier een substantiële invloed op de strategie van ondernemingen.’

Christian Thimann

voorzitter High Level Group of Sustainable Finance
en hoofd strategie, duurzaamheid en public affairs bij AXA

Box 2 DNB in Europa: Contouren voor Europees toezicht

Bankensector - Het prudentiële toezicht op de Nederlandse banken is sinds november 2014 naar het Europese niveau getild. De ECB werkt met DNB en andere nationale banken samen in het gemeenschappelijk banktoezicht (*Single Supervisory Mechanism*). Het SSM heeft bijgedragen aan de convergentie en consistentie van het gemeenschappelijk toezicht. Dat komt de stabiliteit van de Europese bankensector ten goede en bevordert de interne markt voor bancaire dienstverlening. DNB blijft in dit verband sturen op streng en intensief toezicht. Onze inzet is dat er in het toezicht oog moet zijn voor de verschillende risico's van specifieke bankmodellen, en dat kapitaal- en liquiditeitseisen daar proportioneel aan zijn. Verder ziet DNB ruimte voor

verbetering van de Bankenunie door effectieve toepassing van de richtlijn voor herstel en afwikkeling van banken. Ook zijn maatregelen wenselijk die de hoeveelheid staatspapier op bankbalansen beperken. Tot slot is, onder voorwaarden, een Europees depositogarantiestelsel als derde pijler van de Bankenunie wenselijk.

Verzekeringssector - DNB is voorstander van een grotere rol voor de Europese autoriteit voor het verzekeringstoezicht, EIOPA, ten aanzien van toezichtconvergentie. We zetten ook in op verdere harmonisatie van Europese verzekeringsregelgeving, onder meer op het gebied van herstel en afwikkeling. Daarnaast blijft DNB zich inzetten voor een meer realistische methode om de *ultimate*

forward rate te bepalen, de rekenrente voor het contant maken van verplichtingen op de lange termijn. Verder blijft DNB sturen op kapitaaleisen die recht doen aan het risicoprofiel van verzekeraars en consistent worden toegepast. DNB ziet voorlopig echter geen reden voor de oprichting van een Europese verzekeringsunie, omdat de verzekeringssectoren in lidstaten sterk verschillen in aard en omvang en de systeemrelevantie over het algemeen kleiner is en de verwevenheid met nationale overheden lager is dan bij banken.

Pensioensector - Op het gebied van pensioentoezicht verwacht DNB slechts zeer beperkte harmonisatie, omdat pensioenstelsels veelal nauw verweven

zijn met nationale arbeidswetgeving en fiscale stelsels en hierdoor onderling sterk verschillen. DNB is wel voorstander van meer convergentie op het gebied van pensioentoezicht. Zo initieert en ondersteunt DNB initiatieven met betrekking tot benchmarking of gemeenschappelijke kaders over de inrichting van de governance structuur van pensioenfondsen en de wijze van communicatie naar de deelnemers. Ook ondersteunt DNB de Europese stresstest van pensioenfondsen.

Betaalinstellingen – In het betaaldiensten-verkeer bepleit DNB een consistente toepassing van (Europese) standaarden en toezicht. De urgentie hiervan is toegenomen doordat betaalinstellingen en banken met de invoering van de Payment Services Directive 2 (PSD2) gestimuleerd worden innovatieve betaaldiensten aan te bieden buiten hun eigen landsgrens.

Beleggingsondernemingen – Het prudentieel toezicht op beleggings-ondernemingen is nationaal georganiseerd. DNB pleit ervoor het toezicht op systeem-relevante beleggingsondernemingen (investment banks) onder het SSM te laten vallen. Door hun grensoverschrijdende karakter en omvang kunnen ze immers grote impact hebben op de financiële stabiliteit. Dit wordt urgent wanneer systeemrelevante beleggingsondernemingen in geval van een harde Brexit migreren naar het Europese continent.

DNB is streng
op financieel-
economische
criminaliteit

3.1 Aanleiding

Financieel-economische criminaliteit kent vele verschijningsvormen zoals bijvoorbeeld witwassen, corruptie, financiering van terrorisme, handel met voorwetenschap en het niet naleven van sancties. De bestrijding hiervan heeft hoge prioriteit omdat financieel-economische criminaliteit het vertrouwen in het financiële stelsel kan aantasten. Financiële instellingen hebben een sleutelrol in deze bestrijding door te signaleren en te weren dat criminele geldstromen door het financiële stelsel lopen; de zogenoemde “poortwachtersfunctie”.

De bestrijding van financieel-economische criminaliteit staat onverminderd hoog op de agenda. Illustratief is de aanpak ten aanzien van trustkantoren in Nederland, waar DNB met stevige handhavingsmaatregelen wetsovertredingen en misstanden aanpakt. Ook internationaal heeft de bestrijding van financieel-economische criminaliteit hoge prioriteit. Zo blijven de EU en de VS verdere maatregelen doorvoeren om financieel-economische criminaliteit tegen te gaan, zowel door middel van wetgeving als op het gebied van handhaving. Sinds 2009 hebben de vijftig grootste Amerikaanse en Europese banken inmiddels al meer dan USD 320 miljard aan boetes opgelegd

gekregen, vanwege bijvoorbeeld betrokkenheid bij witwassen, overtreding van sanctieregels, manipulatie van benchmarks en misleiding. Dit bedrag geeft aan dat de financiële sector voortdurend kwetsbaar is voor financieel-economische criminaliteit.

Maatschappelijke ophef

Ondanks al deze maatregelen signaleren we dat financiële instellingen in Nederland hun rol van poortwachter nog onvoldoende opnemen. Er wordt nog onvoldoende gehandeld naar de risico's die instellingen op dit gebied lopen en DNB ervaart geregeld weerstand als we hierop wijzen. Maar een minimalistische

uitleg en mechanische toepassing van wettelijke eisen voor een integere bedrijfsvoering en het bestrijden van financieel-economische criminaliteit is onwenselijk. Dergelijk gedrag kan ook botsen met de (juridisch relevante) eis van maatschappelijke betamelijkheid⁹. Een recent voorbeeld hiervan is de betrokkenheid van instellingen bij agressieve fiscale constructies, zoals getoond door de ‘Paradise Papers’ en ‘Panama Papers’. De rol van financiële instellingen hierbij kan leiden tot toenemende maatschappelijke ophef. Om af te dwingen dat bijvoorbeeld de trustsector zijn rol als poortwachter vervult, zal DNB haar vasthoudende en indringende aanpak richting de sector verder doorzetten.

⁹ Financiële instellingen zijn wettelijk gezien gehouden handelingen te voorkomen die dusdanig ingaan tegen hetgeen volgens het ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betamelijk is dat hierdoor het vertrouwen in de financiële onderneming of in de financiële markten ernstig kan worden geschaad. Zie artikel 3:10, eerste lid, onder f, Wet op het financieel toezicht. In de aangekondigde Wet toezicht trustkantoren 2018 neemt het begrip ‘maatschappelijke betamelijkheid’ eveneens een belangrijke rol in.

‘Grootschalige financieel-economische criminaliteit, zoals serieuze corruptiegevallen, is niet mogelijk zonder hulp van financiële instellingen en andere professionele dienstverleners.

Voor de preventie van dergelijke criminaliteit is hun poortwachtersrol dan ook van groot belang. Vragen als met wie doen we precies zaken en waarom (“het mag wel, maar past het ons ook?”), moeten steeds vroeger gesteld worden. Dat vergt veel van afdelingen zoals Ethics & Compliance, Legal en Audit, maar vooral ook van de eerstverantwoordelijke in het bedrijf, de business, het bestuur voorop. De beloning komt zelden meteen, maar is niet minder belangrijk: een schoner financieel stelsel en geen potentieel ontwrichtende schandalen voor de instelling.’

Arjen Tillema

Bestuurslid van anti-corruptie organisatie Transparency International Nederland

3.2 Verantwoordelijkheid

Bij instellingen die passende maatregelen nemen om financieel-economische criminaliteit te voorkomen, zien we - niet toevallig - veelal eigenaarschap van de poortwachtersrol. Deze onder toezicht staande instellingen zien hun eigen risico's onder ogen, identificeren, analyseren en mitigeren deze risico's, met inzet van de *'three lines of defence'*. DNB stuurt er daarom op dat instellingen en bestuurders zelf de verantwoordelijkheid nemen om te voorkomen dat ze betrokken raken bij financieel-economische criminaliteit. De toezichtpraktijk toont aan dat eigenaarschap te vaak beperkt blijft

tot de compliance- en in mindere mate de auditfuncties. Robuuste verdedigingslinies met een duidelijke eindverantwoordelijkheid bij het bestuur zijn noodzakelijk, zodat de eerste lijn ook haar verantwoordelijkheid neemt. De eerste lijn stuurt hierbij primair de integere bedrijfsvoering aan door middel van onder meer cliëntacceptatie, dienstverlening, productontwikkeling en investeringsbesluiten. De tweede en derde lijn bieden gezond tegenwicht. DNB zal inzetten op versterking en professionalisering van de compliance- en auditfuncties.

Persoonlijke aansprakelijkheid

DNB zal bij gebleken misstanden en gebreken in de integere bedrijfsvoering de bestaande wettelijke mogelijkheden benutten en zo nodig beleidsbepalers persoonlijk aansprakelijk stellen. Bij geconstateerde tekortkomingen die ook strafrechtelijk relevant zijn, zal DNB met het OM overleggen over mogelijke vervolging, ook ten aanzien van personen.

DNB wil educatie en communicatie inzetten om de verantwoordelijkheid door instellingen en bestuurders te bevorderen. We zullen gebruik

maken van de aanstaande wettelijke mogelijkheden¹⁰ om transparanter te zijn over sectorresultaten en genomen handhavingsmaatregelen. Daarbij zullen we bijvoorbeeld ook goede praktijkvoorbeelden delen (*'naming'* en *'faming'*) en onze eigen toezichtkaders en ontwikkelmodellen¹¹ publiceren. Verder blijven we ook op dit gebied de dialoog met de sector opzoeken, in seminars, 'rondetafel-bijeenkomsten' en gesprekken, en publiceren we eventuele boetes.

¹⁰ Het wetsvoorstel Transparant toezicht financiële markten geeft DNB en AFM meer mogelijkheden om overtredingen door instellingen openbaar te maken alsook cijfers te publiceren. Het voorstel is in september 2017 ingediend bij de Tweede Kamer.

¹¹ Deze ontwikkelmodellen brengen in kaart waar een instelling zich qua naleving van relevante vereisten uit de Wft en Wwft bevindt. De mate van naleving wordt inzichtelijk gemaakt aan de hand van een vierpuntsschaal van (1) non-compliant tot (4) best-practice.

3.3 Werkwijze

We hebben de ambitie om te behoren tot de internationale kopgroep in het tegengaan van financieel-economische criminaliteit. In 2020 wordt DNB beoordeeld door de *Financial Action Task Force* (FATF). Conform de richtlijnen van de Europese Bankenautoriteit en de FATF kiest DNB voor een risicogebaseerde aanpak in het toezicht. Met behulp van informatie en datagedreven toepassingen willen we in staat zijn om vroegtijdig risico's te signaleren, kwetsbaarheden te onderkennen of schendingen te detecteren en te beoordelen. Er is een duidelijke relatie met het eerste speerpunt van deze Visie op Toezicht en onze ambities op het vlak van datagedreven toezicht.

Datapatronen analyseren

Datagedreven toezicht passen we nu op kleine schaal toe, bijvoorbeeld met de analyses van transacties van geldtransactiekantoren waarmee ongebruikelijke transactiepatronen worden blootgelegd die kunnen duiden op bijvoorbeeld witwassen of financieren van terrorisme. DNB wil deze aanpak in de komende periode breder gaan inzetten. Daarnaast zullen we ons blijven oriënteren op nieuwe mogelijkheden zoals e-discovery. We ontwikkelen risicoprofielen op het terrein van financieel-economische criminaliteit per instelling en per sector. Deze profielen worden opgesteld aan de hand van periodiek uitgevraagde en overige beschikbare data. De risicoprofielen zullen in belangrijke

mate de prioriteiten en toezicht-intensiteit voor de instellingen en sectoren bepalen.

Virtuele valuta

De komende jaren volgen we nauwgezet de ontwikkelingen rondom de opkomst van virtuele valuta. De risico's die wij op dit terrein reeds zien hebben onze verscherpte aandacht. Bij witwassen en terrorismefinanciering constateren opsporingsdiensten in toenemende mate het gebruik van virtuele valuta. Voor criminelen zijn virtuele valuta aantrekkelijk omdat ze hierin anoniem kunnen handelen en daarmee moeilijker traceerbaar zijn. De Europese wetgever is alert op dit verschijnsel en bereidt wetgeving voor. Dit houdt mogelijk in dat platformen

die het omwisselen van deze zogeheten cryptocurrencies in gewone valuta faciliteren (de custodian wallet providers) zullen worden gereguleerd.

DNB zal voor financieel-economische criminaliteit verder aansturen op een gezamenlijke prioriteitsstelling met de partners in het Financieel Expertise Centrum (FEC), waaronder het Openbaar Ministerie, de politie, de Financiële Inlichtingen en Opsporingsdienst, de Belastingdienst, de Financial Intelligence Unit en de AFM. DNB zal verder inzetten op versterking van gezamenlijke risico-identificatie en -beoordeling met behulp van intelligence en data-analyses. Waar mogelijk zullen we deze inzichten delen met de sector, omdat die kunnen

helpen de sector te stimuleren meer werk te maken van effectieve financiële criminaliteitsbestrijding.

Ten slotte willen we de samenwerking tussen instellingen stimuleren. Internationaal ontstaan er op dit terrein initiatieven, bijvoorbeeld over customer due diligence. Dergelijke initiatieven maken de aanpak van financieel-economische criminaliteit effectiever en efficiënter.

‘De rol van financiële instellingen als poortwachters om het financiële systeem te beschermen is zeer urgent.

Het gaat om hun bijdrage aan het beschermen van het financiële systeem, de economie en de veiligheid en zekerheid. Het is van cruciaal belang dat bestuurders en medewerkers van financiële instellingen hun verantwoordelijkheid nemen en elkaar aanspreken op robuuste en heldere bedrijfsoperaties om financieel-economische criminaliteit te signaleren en te voorkomen. Tegelijkertijd moeten financiële instellingen en het toezicht ervoor zorgen dat hun acties stimuleren dat de reikwijdte van transparante financiële transacties toeneemt.’

Santiago Otamendi

president Financial Action Taskforce

Box 3 Synergievoordelen benutten

DNB benut de synergie van de combinatie van centrale bank, toezichthouder en resolutieautoriteit. Door goede informatie- en kennisdeling, samenwerking en regelmatige roulatie tussen DNB-medewerkers profiteren we van het feit dat verschillende publieke taken onder één dak zitten.

Een concreet voorbeeld is dat de gehele organisatie profiteert van kennis en ervaring die het toezicht op betalingsverkeer opdoet met cybercriminaliteitsbestrijding¹², maar ook met het experiment met *distributed ledger technology*.

In tijden van oplopende kapitaalmarkt-spanningen in sommige eurolanden hebben we dankzij de combinatie van de centrale bank met het toezicht, zowel macroprudentieel als microprudentieel een verscherpt inzicht in de situatie op systeemniveau én voor individuele stellingen. Resolutie is onafhankelijk van toezicht, maar nauwe coördinatie, informatie- en kennisdeling versterken de deskundigheid voor beide taken.

In het internationaal overleg benutten we tot slot de synergievoordelen door in het beleidswerk telkens kennis van verschillende

expertisegebieden aan elkaar te koppelen om zo het totaalbeeld te kunnen overzien, terwijl internationale overlegtafels juist in toenemende mate versnipperd raken.

¹² DNB heeft samen met instellingen uit de financiële kerninfrastructuur een raamwerk ontwikkeld om geavanceerde cyberaanvallen te simuleren en de weerbaarheid hiertegen te testen (*Threat Intelligence Based Ethical Red-teaming* (TIBER)).

Verklarende woordenlijst:

Een **custodian wallet provider** levert een 'virtuele valuta wallet' (bewaarportemonnee). Dit is een middel voor het aanhouden, bewaren en overmaken van virtuele valuta, zoals bijvoorbeeld bitcoins. Een custodian wallet provider houdt de virtuele valuta voor haar klant aan en draagt doorgaans zorg voor de beveiliging van transacties. De dienstverlening van een custodian wallet provider maakt het voor gebruikers eenvoudiger om transacties met virtuele valuta te verrichten.

Customer Due Diligence betekent letterlijk 'gepaste zorgvuldigheid'. Customer Due diligence staat ook wel bekend als het 'know your customer' (KYC)- of 'ken uw klant'-beginsel: wie is uw cliënt, maar ook: wie zijn de eigenaren, kan de klant een risico

vormen en waarvoor wordt de zakelijke relatie gebruikt?

De **distributed ledger-technologie** biedt de mogelijkheid om bijvoorbeeld transacties niet langer centraal te moeten controleren en afhandelen, maar decentraal via alle deelnemers in een netwerk. Een voorbeeld van deze technologie is het blockchain-systeem.

E-discovery is het doorzoeken van grote hoeveelheden elektronische data voor een specifiek doel.

Fintech is de toepassing van technologische innovaties in de financiële sector.

Machine learning is een vorm van kunstmatige intelligentie die zich bezighoudt met de ontwikkeling van

algoritmes en technieken waarmee computers kunnen leren, bijvoorbeeld doordat deze computers telkens nieuwe data te verwerken krijgen waarmee deze patronen steeds beter kunnen herkennen.

Natural language processing – ook wel computerlinguïstiek genoemd – gebruikt kunstmatige intelligentie om taalkundige analyses te doen. Hiermee kunnen bijvoorbeeld teksten automatisch worden samengevat of geanalyseerd op steekwoorden.

Peer-to-peer platforms zijn online handelsplatformen waarop gebruikers direct met andere mensen kunnen handelen zonder een grote betrokkenheid of tussenkomst van de traditionele dienstenaanbieder, zoals een bank.

Red team testing is een gesimuleerde cyberaanval uitgevoerd door ethische hackers die meerdere aanvalsscenario's gebruiken. Doel is met de laatste technologie en technieken onopgemerkt de "geheimen" van het bedrijf te stelen en tegelijkertijd de detectie- en responscapaciteiten van de desbetreffende organisatie testen.

Regulatory technology is de term voor programma's of technieken waarmee toezichtrapportages en -overzichten worden gemaakt.